

Pamětní knihy a jejich role v muzejních institucích¹

Ludmila Tůmová

Commemorative Books and Their Role in Museum Institutions

Abstract: *Commemorative books are an essential part of exhibitions and long-term exhibitions in Czech museums. This article provides insight into the contents of books and to the information that this material can offer. A detailed analysis of ten selected pieces from the exhibitions of the National Museum answers the question of what function these notebooks in hardcover held today. As a simple glance at their records can tell us, this is not only a collection of signatures and commemorative records but also a source from which we can get an idea about visitors of the museum (resp. writers) and their views on the exhibition project, which they saw. However, while analysing this source and its informative value, we cannot forget it has its limit connected to the circumstances of its origin.*

Keywords: *Guest books, Commemorative books, visitors, evaluation of exhibitions*

Pamětní neboli návštěvní knihy² tvoří téměř neodmyslitelnou součást muzejních výstav a expozic. Jedná se o historické dědictví 19. a počátku 20. století, kdy si muzejní spolky v rámci své činnosti začaly vést pamětní knihy. Do nich si nechávaly vytvořit zápisy z pera významných hostů, kteří přišli zhlédnout jejich muzejní sbírku. Ve své podstatě tyto knihy navazovaly na tradici památníků, která se u nás rozvíjela přibližně od 16. a 17. století, kdy si je pořizovali především mladí šlechtici, již se vydávali na kavalířské cesty.³ V 19. století si památníky oblíbila měšťanská společnost a staly se poměrně populární záležitostí – nejednalo se pouze o památníky soukromé, ale zakládaly si je i různé společnosti a spolky, tedy i ty muzejní. Na začátku druhé poloviny 20. století se tyto knihy proměnily do podoby, v jaké je známe dnes – jedná se tedy o záznamníky, které slouží k vyjádření názoru veřejnosti.⁴

V rámci této přeměny však památníky neztratily svou původní funkci a mnozí návštěvníci je tedy stále užívají k zaznamenání svého podpisu bez dalších informací.

Tento materiál bývá v literatuře zmiňován i jako jeden z nástrojů evaluace výstav. V následujícím textu bych se tedy ráda zaměřila na otázku, nakolik účinným a vypovídajícím pramenem v tomto ohledu mohou návštěvní knihy být. Můžeme v nich nalézt relevantní zpětnou vazbu, či jsou jen sbírkou podpisů náhodných příchozích, které nemá smysl věnovat větší pozornost? V případě, že toto možné je, tak vyvstává další otázka, a to jaký typ názorů si v sešitech na konci výstav můžeme přečíst a co nám jejich obsah říká.

Toto téma poutá pozornost i proto, že snad každý muzejní pracovník se někdy do takové knihy ať už pracovně, či ze zvědavosti při návštěvě výstavních prostor začte. V návaznosti si tedy o tomto materiálu vytvořil určitou představu, případně pochybnosti o jeho významu. Domnívám se však, že pouze detailní a kvantitativní rozbor konkrétních knih nám může napovědět, nakolik tato představa odpovídá realitě.

K tématu pamětních potažmo návštěvníckých knih nenalezneme velké množství ucelené literatury. Podíváme-li se

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národního muzea (DKRVO 2019–2023/26.l.a, 00023272).

2 Pro účely této práce jsou tato označení užívána synonymně, jelikož obě odkazují na funkce, které dnes tyto knihy v muzeích plní.

3 Materiály obsahující záznamy obdobného typu známe i z dřívější doby – některá města, kláštery či univerzity předkládaly

4 BUKÁČOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. *Muzejní výstavnictví. Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2014, s. 254–255.*

Mgr. Ludmila Tůmová
Národní muzeum
ludmila.tumova@nm.cz

5 Např. BUKÁČOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. *Muzejní výstavnictví. Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2014; BURIÁNKOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. Úvod do muzejní praxe. Učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2010.*

6 *Ibidem*, s. 254.

7 Viz seznam literatury.

8 HANOUSEK, Jan. „A kdy se zase půjdeme podívat na velrybu?“ *Expozice a výstavy Národního muzea ve druhé polovině 20. století ve světle archivních pramenů. (Diplomová práce FF UK), Praha, 2018, s. 20–21.*

9 *Ibidem*.

10 MIČKOVÁ, Gabriela. „Návštěvní knihy“. *Interaktivní strategie výstav současného umění. (Bakalářská práce FF MUNI), Brno, 2014.*

11 JAGOŠOVÁ, Lucie. *Co vzkazují návštěvníci muzeu? Kvalitativní analýza návštěvní knihy. In: Zaměřeno na středověk: Zdeňkovi Měřínskému k 60. narozeninám. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 684–692.*

12 *V Archivu Národního muzea se nachází souvislá řada 10 návštěvních knih z let 1897–1917. Další uchované knihy se týkají až výstav ze 60. let 20. století. Informace k nejstarším návštěvním knihám Národního muzea poskytla PhDr. Milena Běličová.*

13 *Informace týkající se archivních návštěvních knih Národního muzea poskytla PhDr. Milena Běličová.*

14 HANOUSEK, Jan. „A kdy se zase půjdeme podívat na velrybu?“ *Expozice a výstavy Národního muzea ve druhé polovině 20. století ve světle archivních pramenů. (Diplomová práce FF UK), Praha, 2018, s. 20–21.*

15 *Ibidem*.

na články a knihy zabývající se evaluací muzejních výstav, především v českém prostředí, tak v nich zmínku o tomto typu materiálu naleznete.⁵ Nicméně vcelku oprávněně jejich význam autoři nijak nezveličují a berou je spíše jako doplněk, případně historický relikv, který vychází z tradice 19. století.⁶ V rámci evaluace pak vyzdvihují jiné metody, jako je např. anketa či pozorování návštěvníků. V cizojazyčné literatuře věnující se tématu hodnocení výstavních projektů se mi nepodařilo dohledat žádné zmínky o záznamech obdobného charakteru, které by tímto způsobem byly muzejními pracovníky využívány.⁷

Při zpracování problematiky výstavnictví či jeho historie v českém prostředí autoři tento pramen sice odsouvají poněkud stranou, ale nepomíjejí jej úplně – např. Jan Hanousek, který se ve své diplomové práci věnoval výstavnictví v Národním muzeu v druhé polovině 20. století, se při svém výzkumu obrátil i na tento pramen a kriticky jej zhodnotil.⁸ Tento badatel při svém rozboru neopomněl upozornit na jistou kontroverzi spojenou s tím, že někteří autoři od tohoto typu pramene mají velká očekávání, když citoval práci Říši Suka zmiňující se o počátcích „výzkumu návštěvníků“: „Jakousi prehistorií této práce jsou knihy návštěv, do nichž diváci zapisují nejenom svá jména, ale i přání a dojmy, chválu i hanu. I vedení knihy návštěv, a zvláště pak rozbor zápisů v nich obsažených, lze považovat za určitou formu výzkumu, a právě zde vidíme, že myšlenka zkoumat názory diváků není v našich muzeích zcela nová.“⁹

Z dalších publikací, které se mimo jiné věnovaly návštěvním knihám, můžeme doplnit např. práci Gabriely Mičkové, která se zaměřila na výstavy umění, v nichž knihy mohou překlenují svou „klasickou“ funkci a stát se uměleckým dílem samy o sobě.¹⁰ Neměl by pak zůstat opomenut ani článek Lucie Jagošové, která na základě své analýzy návštěvních knih rozřazuje jednotlivé záznamy do skupin, jež dále definuje.¹¹

Pamětní knihy v Národním muzeu v minulosti a současnosti

Vzhledem ke skutečnosti, že Národní muzeum bylo založeno jako soukromá instituce a v počátcích své činnosti nemělo podmínky ani finance pro budování veřejných expozic, můžeme předpokládat, že v nejstarším období dějin této instituce patrně nebyly vedeny žádné pamětní či návštěvní knihy. Nejstarší dochované prameny tohoto typu pocházejí z konce 19. a počátku 20. století a jsou v současnosti uchovávány v Archivu Národního muzea. Obdobné materiály se také nacházejí v depozitářích Knihovny této instituce. Vzhledem k útržkovitosti a různým místům uložení tohoto typu pramene můžeme uvažovat o tom, že na archivaci těchto knih nebyl možná kladen velký důraz a některé se tak po naplnění svých stránek obsahem nedočkaly uložení pro budoucí badatele.¹²

Pamětní knihy podobné těm současným v Archivu Národního muzea můžeme nalézt ve fondech, které časově spadají do doby počínající v 60. letech 20. století. Na základě neucelené řady těchto knih, které se věnují již konkrétním výstavám, můžeme usuzovat, že rozhodnutí o archivaci tohoto materiálu záleželo na konkrétních pracovnících a bohužel ne všechny vzniklé soubory textů tak byly předány k uchování.¹³ Jak naznačuje ve své diplomové práci Jan Hanousek, tak obsah těchto knih nám o samotných výstavách, jejich pojetí či obsahu, moc neřekne.¹⁴ Tyto knihy obsahují velké množství samostatných jmen a podpisů, hodnotící záznamy se často omezují na vyjádření typu „moc se mi zde líbilo“; „je to tu moc hezké“; či „je to velmi pěkná výstava“, jejich význam v rámci poznání historie výstavní činnosti Národního muzea není tedy namísto přeceňovat.¹⁵

Národní muzeum v současné době spravuje řadu objektů, v nichž představuje své sbírky veřejnosti prostřednictvím výstav, expozic či další činnosti. Vzhledem k velikosti instituce i fyzické velikosti výstavních prostor jednotlivých muzejních

Číslo knihy	Název výstavy	Budova	První zápis v knize	Poslední zápis v knize
1	Světlo a život	NB	01.12.2017	25.01.2018
2	Světlo a život	NB	11.02.2019	03.03.2019
3	Archa Noemova	NB	26.03.2018	03.03.2019
4	Smrt	NB	05.06.2015	01.09.2015
5	2 x 100	HB	08.06.2019	05.07.2019
6	Archa Noemova	NB	09.09.2016	27.12.2016
7	Česko-slovenská/Slovensko-česká výstava	HB	28.10.2018	04.11.2018
8	Keltové	NB	25.05.2018	21.08.2018
9	Česko-slovenská/Slovensko-česká výstava	HB	01.04.2019	16.04.2019
10	2 x 100	HB	09.07.2019	30.07.2019

budov se liší i přístup k návštěvním knihám. Ve všech objektech Národního muzea má v dnešní době veřejnost k dispozici pamětní knihu. V rámci Muzejního komplexu (souhrnné označení pro Novou budovu a Historickou budovu) nalezneme v každé výstavě jeden sešit v tvrdých deskách, zpravidla umístěný před východem z výstavního prostoru, který mohou návštěvníci využít ke sdělení svých dojmů. Stejně tomu tak je i např. v Českém muzeu hudby či Národním památníku na Vítkově. V méně rozsáhlých objektech se nachází zpravidla pouze jediná kniha.¹⁶

Případnou výměnu tohoto sešitu zajišťují příslušní pracovníci. Zde se opět situace v rámci instituce liší případ od případu. Tímto zaměstnancem může být správce daného objektu, produkční, pracovník výstavního oddělení, či vedoucí oddělení, které má daný objekt v kompetenci.¹⁷ V některých případech na nutnost výměny knihy upozorňují tyto pověřené pracovníky kustodi, pokud zaznamenají, že nezbyvá již mnoho prázdných listů, jichž by mohli návštěvníci využít.

Právě tyto pracovníci, kteří zajišťují jejich výměnu, se jeví jako nejčastější čtenáři poznámek, které tento materiál obsahuje. Tito zaměstnanci si, dle svých slov, všimají hlavně provozních, popřípadě personálních záležitostí spojených s výstavou či muzeem – tento přístup pak umožňuje efektivní a brzké řešení případných problémů.¹⁸ Z dalších muzejníků, kteří s knihami pracují, nemůžeme určitě vynechat autory a kurátory výstav, již se z těchto záznamů snaží získat především určitou zpětnou vazbu o výstavě.¹⁹ Kopie tohoto materiálu, či vybraných pasáží pak tvoří součást závěrečné zprávy

výstavy – přinejmenším při práci na tomto dokumentu uzavírajícím konkrétní výstavní projekt je tedy autor, potažmo kurátor, (pokud tak nečinil průběžně během doby, kdy muzeum nabízelo divákům možnost zhlédnout danou výstavu), nucen se seznámit se zápisy, které se v konkrétních pamětních knihách nacházejí, a vyrovnat se s nimi. Následně knihy čtou i další pracovníci – např. při zpracování tématu historie výstavnictví instituce, i v rámci péče o návštěvnícky provoz a jeho zlepšení.

Pamětní (návštěvnícké) knihy užité k rozboru

K analýze jsem si zvolila deset pamětních knih, které návštěvníci měli k dispozici na výstavách Národního muzea realizovaných v Nové budově a Historické budově v letech 2015–2019.²⁰ Z několika důvodů jsem záměrně vybrala knihy z nedávno proběhlých výstav. Jedním z nich je nepochybně krátký časový rozestup mezi vznikem záznamů a jejich analýzou. Tato aktuálnost záznamů čtenáři umožňuje lépe jim porozumět – pisatelé se v některých případech v záznamech odkazují na aktuální trendy či politickou situaci. Čtení knih v kontextu doby tedy eliminuje případné zkreslení porozumění zaznamenaným sdělením. Jeden z nejsnazších kontextů pro čtenáře bývá ten, který aktuálně „žije“.

Dalším kritériem výběru analyzovaných knih byla skutečnost, zda jsem měla možnost výstavy zhlédnout. Stejně jako předchozí i toto mělo za cíl usnadnit pochopení zapsaných záznamů – když např. pisatel zmiňuje určitý exponát ve výstavě či interaktivní prvek, tak je pro čtenáře

tabulka Přehled vybraných návštěvníckých knih

16 *Samotný způsob prezentace knihy návštěvníkům v muzejních prostorách může ovlivnit skutečnost, zda se rozhodnou do knihy vytvořit zápis a jaký bude jeho obsah.*

17 *V Muzejním komplexu zajišťuje výměnu knih Výstavní oddělení. Z dalších objektů např. v Národopisném muzeu Národního muzea tuto funkci zastává vedoucí Etnografického odd. Historického muzea patřícího k Národnímu muzeu. V Národním památníku na Vítkově knihy vyměňuje produkční. V Památníku Bedřicha Smetany a Josefa Suka toto zajišťují správci objektů.*

18 *Např. pracovníci Výstavního odd. prochází návštěvní knihy při pravidelné kontrole výstav v Historické a Nové budově Národního muzea, aby zjistili případné stížnosti, které by bylo třeba řešit. Pravidelné knihy čtou i zaměstnanci Náprstkova muzea z Odd. práce s veřejností a marketingu, kteří z tohoto materiálu čerpají zpětnou vazbu, aby na jejím základě mohli návštěvníkům vyjít vstříc a včas vyřešit případné stížnosti na personál.*

19 *Jednou z otázek, kterou se tato práce snaží zodpovědět, je i relevantnost této zpětné vazby.*

20 *Viz tabulka Přehled vybraných návštěvníckých knih.*

snazší si představit, co má zapisující na mysli, a spojit si danou poznámku s konkrétní věcí.

V neposlední řadě tyto knihy z nedávné doby nabízejí určitý obraz současné muzejní činnosti Národního muzea a jejich analýza pak v konečném důsledku může nabídnout nejvíce poznatků, které je možné přímo přenést do praxe, či které přinejmenším poskytnou podněty k zamyšlení, co by bylo možné pro nadcházející výstavní projekty pojmout jiným způsobem či vylepšit.

Konečný výběr konkrétních knih na základě zmíněných kritérií byl náhodný. Pro účely zaznamenání názoru návštěvníků týkajících se výstavních projektů jsou v Nové a Historické budově Národního muzea využívány standardní sešity ve formátu A4 v tvrdých deskách s 96 volnými listy. Pouze dvě z deseti vybraných knih nebyly dopsány až do konce,²¹ a to z toho důvodu, že se jednalo o poslední knihy daných výstav. V závislosti na okamžiku výměny popsaného sešitu za nový pak ostatní knihy byly dopsány až do konce,²² či jim zůstalo posledních pár listů volných. Většina knih byla označena nalepeným plakátkem odkazujícím na výstavu, na které sloužila návštěvníkům.²³ Toto označení značně usnadňuje orientaci

jejich případnému čtenáři, zároveň může jednoduše usnadnit i přehlednější archivaci a další práci s knihami. Další označení navíc měla pouze kniha č. 7, a to pořadové číslo značící, o kolikátou knihu v pořadí na dané výstavě se jedná.

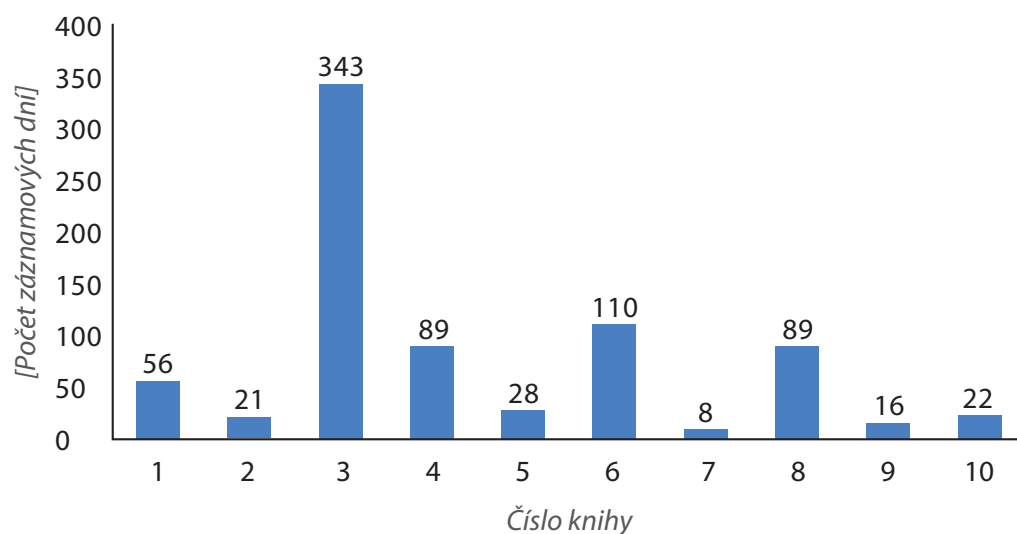
V rámci srovnání se jednotlivé knihy liší časovým obdobím, které pokrývají. Tato skutečnost není žádným překvapením. Poněkud zarážející je, jak moc se toto v rámci jednotlivých knih liší. Mezi „nejdelší“ a „nejkratší“ knihou je rozdíl 335 dní. Tento fakt jasně odkazuje na to, že zdaleka ne každý návštěvník, který výstavu navštíví, zanechá svůj otisk i v knize. Pro odhad podílu těch, kteří se rozhodnou záznam učinit, by bylo třeba knihy porovnat se statistikou návštěvnosti. Dalším faktorem, který ovlivňuje, zda je poznámka do knihy zanesena, je jistě i fakt, že v Historické a Nové budově Národního muzea se často koná více výstav současně, a každá z nich má svou vlastní pamětní knihu. Je tedy nasnadě se domnívat, že řada návštěvníků, pokud navštíví více výstav najednou, učiní pouze jeden zápis – pravděpodobně do knihy v poslední výstavě, kterou daného dne navštíví. Tuto domněnku podporuje i fakt, že v knihách se nezřídka vyskytuje zápis odkazující na jinou výstavu probíhající v dané budově. Na základě této

21 Jedná se o knihy č. 2 a 3.
22 U některých došlo k výměně zřejmě později, a tak byly popsány i bílé předsádky sešitů (např. kniha č. 10).

23 Pouze kniha č. 7 měla letáček nalepený na deskách zvenku – na první pohled tak bylo patrné, jaké výstavy se týká. Ostatní pak měly toto označení vlepené uvnitř.

24 28. 10. 2018 Národní muzeum slavnostně otevřelo po několikaleté rekonstrukci Historickou budovu. U této příležitosti měli návštěvníci možnost zhlédnout několik dočasných výstav.

25 Tento přístup byl zvolen především ze dvou důvodů. Záznamy napříč knihami mají obsahově podobný charakter – pro představu o poměru jednotlivých typů se tedy detailní rozbor jedné knihy jeví jako dostatečný. Zároveň pokud by takto detailně byly zkoumány všechny knihy, tak by objem zpracovaných dat neúměrně narostl vzhledem k jejich vypovídací hodnotě – proto je druhá část analýzy věnována především záznamům, které muzeu přinášejí určitou zpětnou vazbu.

graf Časové rozpětí záznamů v rámci jednotlivých knih

úvahy pak zcela přirozeně vyplývá, že pokud se některá výstava nachází na konci klasické návštěvnické trasy objektem, tak frekvence záznamů v ní bude daleko vyšší. Množství zápisů za dané časové období může ovlivnit i to, zda se jedná o dlouhodobou či krátkodobou výstavu – nezdá se být náhoda, že právě knihy č. 3 a 6 patří výstavě *Archa Noemova*. Tato dlouhodobá výstava byla u veřejnosti velmi populární, a především rodiny s dětmi ji navštěvovaly opakovaně, zdá se být tedy nasnadě, že při opakované návštěvě nečinily další nový zápis. V neposlední řadě frekvenci zápisů ovlivňuje i samotný počet návštěvníků – tuto skutečnost můžeme jasně sledovat u knihy č. 7, která patří *Česko-slovenské/Slovensko-české*, zpřístupněné pro návštěvníky 28. 10. 2018 u příležitosti znovuotevření Historické budovy Národního muzea po rekonstrukci.²⁴ Počet návštěvníků byl v prvních dnech po otevření vskutku rekordní – doba, za kterou bylo nutné návštěvní knihu ve výstavě vyměnit, se tedy stejně rekordním způsobem zkrátila.

U první z deseti knih jsem v rámci analýzy vypsala veškeré záznamy, které obsahuje, abych získala detailní představu o podílu jednotlivých typů zápisů v rámci celku. Pro přesnější představu by samozřejmě bylo vhodnější vypsát větší množství knih a všechny takto z kvantitativního hlediska rozebrat, nicméně se domnívám, že o typech záznamů a jejich množství dostatečně vypoví i rozbor jedné knihy.²⁵ Větší vypovídací hodnotu pro činnost muzea mají pak záznamy, které konkrétně hodnotí ať už pozitivně, či negativně výstavu či celou instituci nebo její provoz.²⁶

Poznámky návštěvníků a jejich využitelnost

Podíváme-li se na záznamy, které se nacházejí ve zkoumaných knihách, tak i jejich dnešní obsah jasně navazuje na jejich historii.²⁷ Stejně jako v minulosti i dnešní návštěvní knihy do jisté míry slouží spíše jako památníky – řada vzkazů návštěvníků se tedy skládá pouze z podpisu,

případně doplněného místem, odkud pocházejí, pozdravem čtenáři apod. Dalším typem záznamů, které máme možnost v poznámkách nalézt, jsou vyjádření, jež hodnotí. Tato hodnocení můžeme rozdělit do dvou skupin – ta, která se týká výstav, a ta, která se týká muzea.²⁸ V neposlední řadě výčet záznamů doplňují poznámky, které nespádají ani do jedné z předchozích kategorií a občas se čtenáři při jejich prohlížení téměř zdá, jako by je do knihy někdo zapsal omylem. Obsah tohoto třetího druhu poznámek je vskutku různorodý. Některé zápisy se přikreslenými obrázky a poznámkami o Praze jako krásném místě blíží těm, které mají pamětní či hodnotící charakter, ale ve skutečnosti se nevztahují ani k muzeu, ani k výstavě. Další, jichž je poskromnu, dávají nahlédnout do vzpomínek či prožívání návštěvníků. Jiné představují různá recesistická, politická a další provolání.

Podrobný rozbor knihy č. 1 nám nabízí podrobný vhled do charakteru jednotlivých záznamů i možností, co vše je možné ze zkoumaného textu vyčíst.²⁹ Domnívám se, že z poměru jednotlivých typů poznámek v rámci celku nám tato analýza umožňuje vytvořit si i celkovou obecnou představu o obsahu současných návštěvních knih, především ve výstavách Národního muzea. Následující text se tedy podrobněji věnuje právě rozboru této konkrétní knihy – pro snazší představu a orientaci jsou všechna konkrétní zmíněná data i související údaje uvedeny v souhrnné tabulce.³⁰

Ve zkoumané knize, která pochází z přírodovědné výstavy *Světlo a život* konané v Nové budově Národního muzea, nalezneme 767 unikátních záznamů. Z charakteru jednotlivých záznamů můžeme do jisté míry usuzovat, jací návštěvníci muzeum navštěvují. Nicméně nutno podotknout, že tato analýza je poměrně nepřesná, nejenom na základě toho, že ne každý učiní zápis do pamětní knihy, ale také protože při rozboru dat musíme spoléhat na vlastní úsudek a odhad. Pokud bychom se tedy chtěli zaměřit na rozbor skladby diváků dané výstavy, tak daleko přesnější

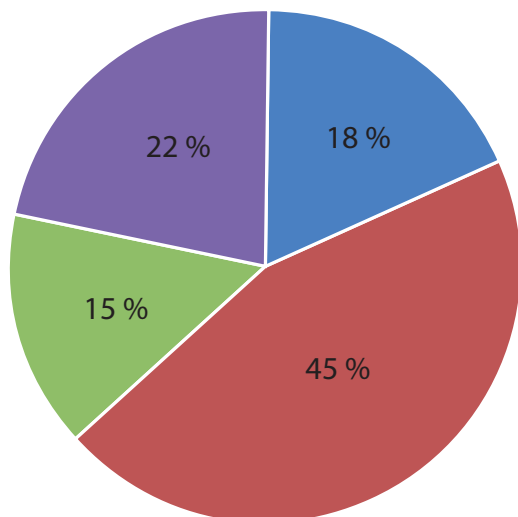
26 Konkrétním hodnocením je míněno, kdy se pisatel přímo odkazuje na určitou „věc“ či pojetí, fungování atp. Prostá vyjádření typu „moc krásné“, „líbí se mi“ či „nelíbí se mi“ nejsou v tomto směru příliš vypovídající a nebyla zařazena do analýzy.

27 Současné návštěvní/pamětní knihy se vyvinuly z knih, které v 19. století muzejní spolky využívaly jako památníky. Viz úvodní kapitola.

28 Při analyzování textů bylo nutné vyrovnat se s problémem, jak přistupovat ke krátkým poznámkám, z kterých není na první pohled zřejmé, zda se věnují pouze výstavě, anebo celému muzeu (typicky, jde o vyjádření typu „bylo to krásné“, „moc se nám líbílo“, atp.). Vzhledem k tomu, že návštěvní knihy v Nové a Historické budově Národního muzea jsou umístěny na konci konkrétních výstav a každá výstava má svou vlastní knihu, graf *Časové rozpětí záznamů v rámci jednotlivých knih tak tato vyjádření byla v rámci statistiky počítána jako ta, která hodnotí daný výstavní projekt. Pouze tedy vyjádření, z kterých bylo na základě obsahu zřejmé, že se věnují muzeu (ať už jeho fungování, vzhledu, vybavení atp.), jsem zahrнула do druhé kategorie. Přičemž je samozřejmě možné, že v rámci jednoho záznamu mohl návštěvník vyjádřit svůj názor, jak na výstavu, tak i na muzejní instituci.*

29 Možnost analýzy návštěvních knih za pomoci kategorizace a kvantifikace zmiňuje např. František Šebek v textu věnovaném Evaluaci muzejních výstav (BUKÁČOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. *Muzejní výstavnictví. Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2014, s. 255*).

30 Viz v Přílohách tabulka Rozbor knihy č. 1. na straně 23.

- Záznamy čistě památníkového typu
- Záznamy obsahující hodnocení
- Záznamy „jakoby omylem“
- Další záznamy (obrázky, nesrozumitelné, pouze děkování, atp.)

graf Jednotlivé typy záznamů – kniha č. 1

31 Tento údaj můžeme rozpoznat např. na základě existence více podpisů pod záznamem, užití plurálu, konkrétních slovních spojení atp.

32 V podobě zmínky o státu, městu apod.

33 Některé záznamy neobsahují vůbec žádný text a jsou tvořeny pouze obrázkem. Tyto „poznámky“ v rámci celku tvoří minimum – přibližně 98 % všech záznamů nějaký text obsahuje. Vzhledem k velké rozmanitosti jazyků je velký problém pro čtenáře některé záznamy přečíst. U jiných pak není možné určit, jakým jazykem je návštěvník zapsal, vzhledem k jejich nečitelnosti či stručnosti – např. pokud se jedná o pouhý podpis nebo jméno. V tomto případě stojí za zmínku přispění moderních technologií, které nám v současné době umožňují rozpoznat a někdy také rámcově přeložit záznamy z jazyků, které jako mluvčí neovládáme. Zvláštní skupinu tvoří záznamy, v nichž bylo použito více jazyků souběžně (přibližně 4 % ze všech záznamů, v nichž byl obsažen text) – povětšinou byl záznam zapsán v rodném jazyce pisatele a posléze doplněn o překlad do angličtiny, či češtiny. Tyto zápisy tak již užitím více jazyků, odkazují na fakt, že návštěvník patrně přemýšlel nad tím, že jím vytvořený text

a efektivnější by jistě byl jednoduchý dotazník, případně přehled návštěvnosti vytvořený na základě vydaných vstupenek doplněný např. přehledem zemí, odkud pochází ti, kteří vstupenku obdrželi.

Rozbor záznamů z knihy v tomto směru je tedy spíše orientační, ale i tak je možné z něj vyčíst určité trendy. Zároveň bychom neměli opomíjet, že se ve skutečnosti jedná hlavně o analýzu těch diváků, kteří se rozhodli do knihy zapsat. Jako asi nejvíce orientační se jeví odhad věku zapisovatelů, či zda do muzea přišli jako individuální návštěvníci, anebo v rámci skupiny. Věk můžeme dovozovat na základě obsahu textu, či charakteru písma, jen výjimečně je samotný text doplněn údajem o skutečném věku. Na základě této úvahy tedy zhruba jedna pětina všech poznámek byla vytvořena dětmi. O velmi nepřesných hodnotách můžeme hovořit i v případě poměru individuálních návštěvníků vůči ostatním – lépe řečeno z knih můžeme spíše vyčíst, zda se pisatel rozhodl vytvořit zápis pouze za sebe, či v něm zmiňuje i svůj doprovod nebo skupinu, v rámci které dorazil.³¹ O nepřesnosti tohoto údaje do jisté míry vypovídá i skutečnost, že u více než čtvrtiny záznamů toto nebylo vůbec možné určit. Na základě daného přístupu k datům se pak podařilo zjistit, že jednotlivci vytvořili přinejmenším 40 % záznamů v knize.

Na geografický původ návštěvníků můžeme usuzovat, vedle samotného uvedení

lokality,³² i z jazyka, jakým se rozhodli daný zápis učinit.³³ První pohled na četnost výskytu jednotlivých jazyků v rámci záznamů nám jasně potvrzuje skutečnost, že mezi jednu z hlavních skupin návštěvníků Nové a Historické budovy Národního muzea bezpochyby patří cizinci. Jen 26 % textů v knihách si čtenář může přečíst v češtině, ostatní jsou, až na jedinou výjimku, v cizím jazyce. Překvapivě ani v četnosti užití mezi jednotlivými jazyky nestojí čeština na prvním místě. Na základě rozboru jako nejvíce užívaný jazyk vyšla angličtina, která se vyskytuje ve více než 30 % záznamů. Rozmanitost řečí, jež se v knize vyskytují, nás opět odkazuje na vysoké procento návštěvníků, kteří patrně nemluví češtinou – v rámci záznamů se podařilo určit celkem 29 různých jazyků. Mezi nimi najdeme i takové, jako je např. velština, hindština, švédština, arabština, perština, řečtina a další.

Samotný podpis, případně odkaz na zemi původu pisatele, nám dává možnost zodpovědět otázku, do jaké míry i dnes návštěvní knihy plní funkci prostého památníku. Otázka podpisu je zajímavá i v rámci záznamů hodnotících ať už výstavu, či muzeum – nezdá se být totiž vůbec samozřejmé, že návštěvník se pod svůj názor také podepíše. V rámci všech textů jich pouze 64 % obsahuje podpis.³⁴ V této souvislosti bychom také měli uvážit, že především zahraniční návštěvníci se v některých případech rozhodnou do knihy místo svého jména uvést pouze odkaz na geografický původ – překvapivě tito tvoří přibližně 6 % ze všech záznamů. Za zápisy čistě památníkového charakteru můžeme považovat ty, které jsou tvořeny výhradně podpisem, odkazem na místo původu pisatele, či obojím – těchto ve zkoumaném materiálu nalezneme téměř pětinu.

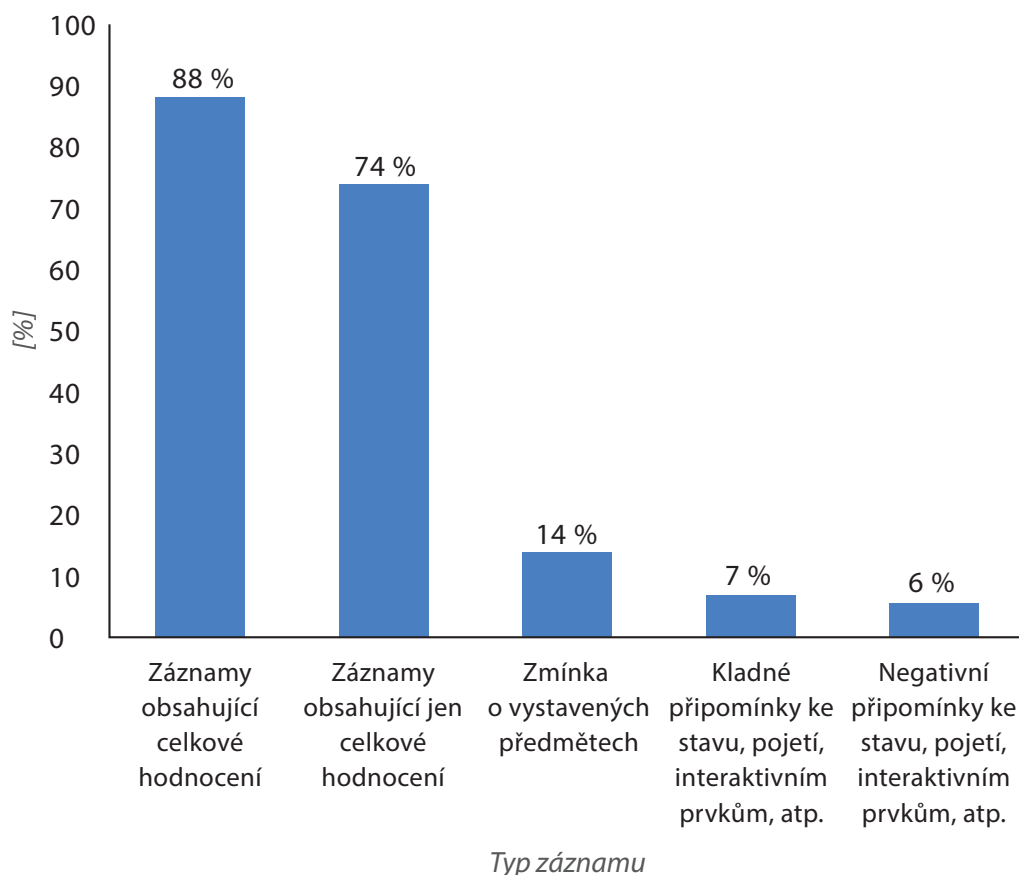
Zpětná vazba a touha dozvědět se, co si návštěvník myslí, bezpochyby tvoří jeden z hlavních motivů, proč se autoři výstav, kurátoři a další pracovníci přiležitostně při kontrole výstavních prostor, či záměrně začtou do návštěvních knih. Podrobný rozbor dat z konkrétní knihy nám může napovědět, nakolik je toto čtení

přínosné. Celkem se v rozebírané knize nachází 346 poznámek, které nějakým způsobem hodnotí výstavu či muzeum. Jinými slovy tedy 45 % všech zápisů obsahuje názor konkrétního návštěvníka. Jednoznačně tedy můžeme říci, že pisatelé vnímají pamětní knihy také jako prostor pro vyjádření svých dojmů a myšlenek souvisejících s proběhlou návštěvou.³⁵ Zajímavý je i fakt, že 23 % těchto záznamů postrádá podpis v jakékoliv formě – v případě těchto autorů textů se tedy můžeme dohadovat, zda je případná památníková funkce návštěvní knihy pro ně natolik zanedbatelná, že necítí potřebu se v rámci svých poznámek jakkoliv identifikovat. Samozřejmě bychom mohli namítnout, že přirozeně mají lidé tendenci poskytovat negativní komentáře anonymně. Nicméně počet anonymních kladných typů hodnocení značně převažuje nad těmi, jež na základě svého obsahu byly zařazeny jako

negativní, neutrální, či obsahující kladné i záporné hodnocení zároveň.³⁶

Na základě zmíněného zjištění se tedy tato námitka ukazuje jako ne zcela pravdivá v praxi. Zároveň však musíme připustit, že uvedenou námitku nemůžeme z uvažování vypustit jako naprosto lživou. Podíváme-li se totiž na poměr kladných a ostatních hodnocení v rámci celku všech záznamů vyjadřujících názor, tak zjistíme, že procentuální zastoupení těch ostatních vůči kladným je v porovnání s anonymními záznamy téměř poloviční.³⁷ 85 % všech hodnotících záznamů je kladných, nicméně pro získání přesnějšího obrazu o názoru návštěvníků na výstavu, resp. těch, kteří se rozhodli své myšlenky písemně zaznamenat do knihy, je nutné oddělit ještě ty texty, které se jasně věnují pouze muzeu.

Většina záznamů věnujících se hodnocení je věnována výstavě. Přičemž téměř 90 %

graf Záznamy týkající se hodnocení výstavy – kniha č. 1

bude někdo čist a chtěl tak zajistit jeho srozumitelnost.
34 Pod pojmem „podpis“ je v rámci analýzy míněn podpis, nebo jméno uvedené v souvislosti s textem, či např. odkaz na soc. síť, který někteří návštěvníci uváděli místo klasického podpisu.
35 K poměru jednotlivých typů záznamů v rámci celkového počtu záznamů viz graf Jednotlivé typy záznamů – kniha č. 1.
36 Kladné záznamy z těch anonymních tvoří 71 %, ty ostatní pak 29 % z celkových 80 záznamů splňujících toto kritérium.
37 V tomto případě můžeme napočítat 85 % kladných záznamů a 15 % těch ostatních z celkových 343 poznámek.

38 Přesně se jedná o 74 % ze zmíněných zápisů.

39 Přehledně viz graf Záznamy týkající se hodnocení výstavy – kniha č. 1.

40 Např. „moc se mi tu líbilo, ale nejvíc se mi líbili hadi a pavouci“, či „moc se mi to tu líbilo. Zajímavá zvířata“, „líbil se mi ježek“, „tlustá žába je super“ nebo „fantastic museum, love the animals“.

41 „...visited your museum and it was fabulous. Didn't know about cave bears and european hyenas. You don't know about carnivorous caterpillars and plant defenses like...“

42 „super, awesome taxidermy, enjoyed collection...“

43 Do této skupiny bychom pak mohli zařadit i některé poznámky, které F. Šebek zařazuje do kategorie „vyjádření notorických potížistů“

kritizujících všechno a stále (BUKÁČOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. Muzejní výstavnictví.

Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní pedopedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2014, s. 255) – z této konkrétní knihy by mezi ně patřilo např. „výstava se mi líbila. Ale čekal jsem od toho více. Málo interaktivních prohlídek. Tropický les byl málo tropický.“

44 „Will not be returning ever again. The animals are not real. It needs staff who speak english.“ Jakkoliv se nám toto vyjádření může zdát úsměvné, tak není osamělou výjimkou, vyjádření k tomuto tématu se nacházejí i v knihách č. 4 a 6.

45 Např. „moc se nám tu líbilo, hlavně hry, kvíz a galerie“; „úžasná výstava, velmi krásně – profesionálně navržená a instalovaná“, „překrásná výstava. Coby biolog oceňuji způsob podání odborných informací laické veřejnosti. Spoustu zajímavých detailů jsem si díky Vám oživila či objevila zcela nově“; „Velice se nám výstava líbila ale byla krátká“ či „more translation in exhibitions, please“.

z těchto záznamů obsahuje celkové hodnocení výstavy. Na první dojem by se tedy mohlo zdát, že na téměř každé stránce návštěvní knihy nalezneme nějaký podnětný zápis. Nicméně tomu tak bohužel není, jak zjistíme při jejich pročitání. Řada těchto poznámek má velmi strohý charakter vyjadřující názor návštěvníka na danou výstavu, který je sice ve většině případů pozitivní, ale postrádá další obsah – nedozvíme se z nich tedy ani to, jaké předměty diváky zaujaly; jaké interaktivity je bavily; či co by dle jejich názoru bylo možné vylepšit, či pojmout jinak. Tyto jednoduché záznamy bez dalšího přesahu, mezi nimiž z těch kladných můžeme nalézt vyjádření typu: „fantastic experience“, „we love these exhibitions“, „It was fun“, „super“, „bomba“, „nádherná výstava“, „výstava se mi moc líbila“ či „moc se nám tu líbilo“; a z negativních např.: „very dissapointing“ či „slabé“, tvoří téměř tři čtvrtě všech zápisů hodnotících výstavu.³⁸

Informace, které můžeme získat od sdílejších pisatelů v rámci jejich záznamů, se týkají výstavy i jejího obsahu z různých pohledů.³⁹ Většina z těchto dalších poznatků je věnována vystaveným sbírkovým předmětům. Vypovídací hodnota těchto záznamů však povětšinou není příliš veliká – často spíše než ke kvalitě prezentovaných exponátů totiž dané poznámky odkazují na osobní preference a vkus pisatelů.⁴⁰ Na druhou stranu zde můžeme nalézt i podnětná vyjádření, která autora výstavy mohou přimět k zamyšlení, když diváci sami nabízejí další podněty k rozšíření tématu,⁴¹ či oceňují kvalitní zpracování preparovaných zvířat.⁴² Stejně tak tyto záznamy, jako i ty věnující se jiným aspektům výstavy, mohou odhalit jistá nedorozumění,⁴³ která se instituce může pokusit do budoucna komunikačně ošetřit – v případě této konkrétní knihy se jako příklad nabízí připomínka nespokojeného návštěvníka, kterému se nelíbí, že vystavená zvířata nejsou „živá“.⁴⁴

V menším množství se záznamy hodnotící výstavu zabírají dalšími tématy, jako je téma výstavy, její celkové pojetí, způsob a kvalita instalace, interaktivní prvky.⁴⁵

V rámci podrobnějšího přehledu pak můžeme vyčlenit ještě záznamy, které vyloženě výstavu nehodnotí, ale do velké míry s ní také souvisejí – jedná se o poznámky, které návštěvníci věnují ocenění skutečnosti, že měli možnost seznámit se s novými či zajímavými informacemi.⁴⁶

Rozmanitost přípisů můžeme odhalit i při čtení těch, které se týkají muzea. Z celkového množství záznamů, v nichž pisatel hodnotí, tyto tvoří 19 %. Přičemž je nutné podotknout, že řada těchto záznamů je podobně „nevypovídající“ jako v případě těch, které převažují v komentářích věnovaných výstavám – jedná se o záznamy jako např. „...moc hezké a obsáhlé muzeum“ či „excellent museum“. Z dalších témat se tyto poznámky věnují otázkám personálu, se kterým se návštěvníci setkali; zázemí ve smyslu technického vybavení a jeho fungování – čistota sociálního zařízení, teplota ve výstavních prostorách; vstupu⁴⁷ či reflektují aktuální situaci instituce (v tomto konkrétním případě se tedy např. odkazují k rekonstrukci).⁴⁸

Jak zjistíme při listování touto knihou i dalšími, tak tento materiál nechává volný prostor i výtvarnému vyjádření návštěvníků muzea. Různé obrázky, jako jsou smajlíci, srdíčka, zvířátka, doplňují zaznamenané texty. Toto grafické doplnění textu (či v některých případech jeho nahrazení)⁴⁹ opět odkazuje ke skutečnosti, že návštěvní knihy stále plní i funkci určitého almanachu diváků, již se rozhodli zhlédnout danou výstavu.

Záznamy využitelné pro praxi

Jak naznačil podrobný rozbor knihy č. 1, tak záznamů, jež by čtenáři poskytly zpětnou vazbu v konkrétnější podobě, nenalezneme ve zkoumaném materiálu závratné množství. Reakce návštěvníka, ať už v jakékoliv podobě, je pro muzejní pracovníky i celou instituci nepopíratelně cenná. Každá pochvala v očích výstavního týmu a autora představuje odměnu za kvalitně odvedenou práci a zároveň je motivací do další činnosti. V tomto směru mají tedy nezastupitelný význam

i zmíněná obecná vyjádření k výstavě či instituci, jež sice hodnotí, ale nepřináší nic konkrétního, na co by mohli muzejní pracovníci do budoucna navázat – dát např. podobný důraz na to, aby všechny předměty byly kvalitně nasvíceny; aby návštěvníci měli opět k dispozici doplňující texty k výstavě ve stejných jazykových mutacích atp.

Pokud se pisatel rozhodne zanechat v knize zápis, jenž je obecně negativní, ocitáme se při jeho čtení v obdobné situaci (samozřejmě bez zmíněné pochvaly, snad jakoby s pocitem, že se nad prací, kterou odvedli muzejní pracovníci, někdo ušklíbl, aniž by pochopil záměr autora či architekta). Bohužel ani v tomto případě není možné se do budoucna inspirovat a zamyslet se, co by bylo možné zlepšit, a zajistit tak divákovi při budoucí návštěvě příjemnější zážitek.

Pokud se tedy snažíme z knih získat určitou zpětnou vazbu využitelnou i v praxi, pak bychom měli největší pozornost věnovat záznamům, které se zabývají konkrétním hodnocením, ať už výstavy, či muzea a jeho provozu. Negativní i pozitivní záznamy jsou pro nás stejně zajímavé, přičemž ty záporné se pro muzejníky mohou stát podnětem k okamžité nápravě zmíněné situace či problému, anebo výzvou k zamyšlení.

S cílem využít obsah takovýchto přínosných vyjádření jsem ze všech 10 knih vypsal a analyzovala záznamy splňující popsané kritérium. Tento rozbor nám přináší opět zajímavé statistické údaje o skutečnostech, kterým návštěvníci věnují pozornost, a také konkrétní praktické podněty.

Dohromady se ve zkoumaném materiálu nachází celkem 454 takovýchto poznámek. Jedná se sice na první pohled o vysoké číslo, uvědomíme-li si však, že je společné pro 10 knih, znamená to, že v každé zkoumané knize nalezneme průměrně 45 konkrétních příspěvů. V nejméně obsáhlých knihách v tomto směru se nachází mezi 10–15 záznamy. V sešitech s nejvíce poznámkami si jich můžeme přečíst až 111.⁵⁰

U záznamů byly zkoumány všechny náležitosti, jaké jsou zmíněny v předchozí kapitole v rámci rozboru knihy č. 1. Skutečnost, že záznamy sledované v této kapitole jsou často textově více obsáhlé, usnadnila při rozboru jejich zařazení z hlediska věku pisatele a toho, zda zápis činí jako jednotlivce, i dalších charakteristik. Zároveň tento fakt snížil počet případů, kdy se v rámci analýzy nepodařilo některé sledované ukazatele určit vůbec. Z těchto předpokladů tedy vyplývá, že zhruba 75 % všech záznamů vytvořili dospělí, děti stojí za 21 % z nich (zbývající 4 % zastávají další záznamy).⁵¹

V otázce jazyka se v rámci statistiky objevují překvapivé rozdíly oproti rozboru všech záznamů obsažených v jedné knize. Samozřejmě na tuto skutečnost může mít vliv jazyková bariéra – v podstatě na obou stranách – jak na straně čtenáře, který nemůže záznamy v jazycích, které ani trochu neovládá, posoudit; tak na straně pisatele, který by se možná rád v knize vyjádřil a zvolil k tomu řeč, které muzejník rozumí, nicméně není na to dostatečně jazykově vybaven. I připustíme-li tyto možné limity analýzy, stojí za to se zamyslet, zda nám tato proměna v datech nesignalizuje určité skutečnosti. 53 % procent zkoumaných záznamů zaznamenali pisatelé v češtině a 39 % v anglickém jazyce,⁵² cizojazyčné záznamy dohromady tvoří 47 % – v rámci rozboru knihy č. 1 cizojazyčné záznamy tvořily přibližně tři čtvrtiny všech záznamů obsahujících nějaký text. Nabízí se tedy otázka, z jakého důvodu jsou to právě česky píšící návštěvníci, kteří poskytují více připomínek konkrétního typu ve formě záznamu do návštěvní knihy. Svou roli může jistě hrát jazyková bariéra, pozitivnější naladění zahraničních turistů⁵³ či skutečnost, že pamětní knihy tvoří klasickou součást našich muzejních expozic a výstav již od 19. století a český divák má tedy vytvořen jistý návyk do nich zapisovat.

Zajímavá je i otázka identifikace pisatele u hodnocení. Při prvotním zamyšlení nad tímto tématem by se zdálo možná až trochu zbytečné se jím

46 Tyto záznamy tvoří 6 % z celkového počtu záznamů věnujících se hodnocení. Pro ilustraci např. „skvělé informace a obrázky“ či „amazing and beautiful. Lot to learn.“

47 Např. „byla tady velmi nepříjemná paní „vrátná“ ale jinak super“, „a dejte si vůni na WC, ten smrad je masakr“; „pěkné, doporučuji“; „je tu zima“; „did I must pay for this?“

48 Např. „can't wait for full permanent exhibit of NM to be back.“ („NM“ bylo v textu pisatelem užito jako označení pro Národní muzeum).

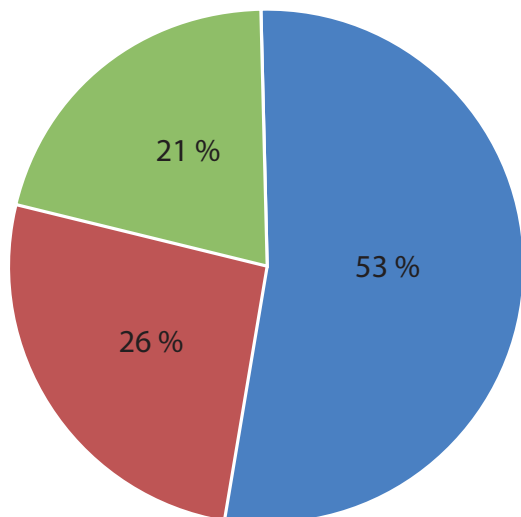
49 Několik záznamů v analyzované knize je tvořeno pouze obrázkem bez textu.

50 Pro lepší představu můžeme doplnit, že v knize č. 1 se těchto záznamů nachází přibližně 14, 5%.

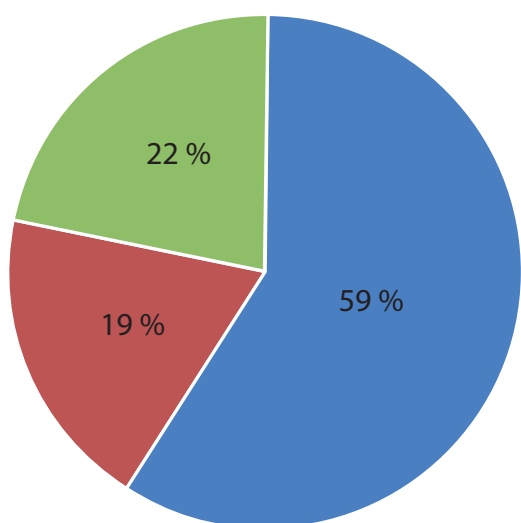
51 Zbývající část záznamů byla vytvořena např. rodinou, školní výpravou, případně toto nebylo možné identifikovat.

52 Zbýlých 8 % patří záznamům v dalších jazycích (např. němčině, francouzštině, španělštině, slovenštině) a dvojjazyčným záznamům.

53 Lidé na dovolené mohou mít často lepší náladu a jiné očekávání, než když jsou zapojeni do každodenního pracovního stresu.

■ Kladné záznamy ■ Negativní záznamy ■ Ostatní záznamy

■ Záznamy hodnotící jen výstavu
 ■ Záznamy jen muzeum
 ■ Záznamy hodnotící výstavu i muzeum

graf Rozložení typů hodnocení – rozbor návštěvnických knih

graf Rozložení předmětu hodnocení v zápisech – rozbor návštěvnických knih

54 Tak v tomto případě označují záznamy, které jsou neutrální, popřípadě hodnotí některé skutečnosti pozitivně a jiné negativně. 26 % komentářů je negativních a 21 % těch ostatních. Přehledně viz graf Rozložení typů hodnocení – rozbor návštěvnických knih.

55 Tato skutečnost, zdá se, potvrzuje odhad, že detailní rozbor všech záznamů z jedné

vůbec zabývat – předpokládali bychom, že pokud se někdo rozhodne vytvořit delší a konkrétnější záznam do sešitu umístěného na konci výstavních prostor, tak k tomu připojí i svou identifikaci. Překvapivě však poměr hodnotících záznamů s identifikací a bez ní se v rámci všech hodnotících poznámek a těch konkrétnějších příliš neliší a zůstává rámcově zachován – 27 % z nich pisatelé ponechali bez podpisu či zmínky o místě původu. Zastoupení těchto anonymních záznamů je dokonce vyšší než v případě rozboru všech hodnotících záznamů v knize č. 1 (23 %). Nicméně podíváme-li se v rámci detailní analýzy knihy č. 1 na poměr kladných a ostatních záznamů pouze v rámci poznámek bez identifikace, tak zjistíme,

že pozitivních mezi nimi nalezneme méně než mezi těmi, které autor doplnil podpisem či zmínkou o místě svého původu. Jistou liknavost „podepsat“ se pod negativní či nekladný komentář potvrzuje právě i tato analýza konkrétních hodnotících záznamů ve všech 10 knihách. Vyloženě pozitivních komentářů se ve zkoumaném vzorku nalézá 53 %, zbývající podíl se vcelku rovnoměrně dělí mezi negativní příписy a ty ostatní.⁵⁴

Rozbor vybraných záznamů z více knih potvrdil některé další trendy zaznamenané v analýze knihy č. 1.⁵⁵ Z nich můžeme zmínit např. skutečnost, že různé obrázky se v současných návštěvnických knihách pojí spíše se záznamy „památníkového typu“ a nebývají častým doprovodem poznámek, které se vyjadřují k výstavě či muzeu.⁵⁶ Vzhledem k faktu, že zkoumané záznamy v této druhé části analýzy jsou textově rozsáhlejší, mohli bychom očekávat, že se častěji objeví poděkování či vyjádření návštěvníků oceňující možnost seznámit se s novými informacemi. Nicméně tomu tak není, poměrově zůstávají tyto dva druhy obsahu poznámek zastoupeny stejně. Pouze 7 % záznamů tedy zmiňuje poděkování ať už instituci, či pracovníkům za odvedenou práci při přípravě výstavy a 6 % zmiňuje seznámení s novými informacemi, či chválí obsah výstavního projektu z tohoto hlediska.

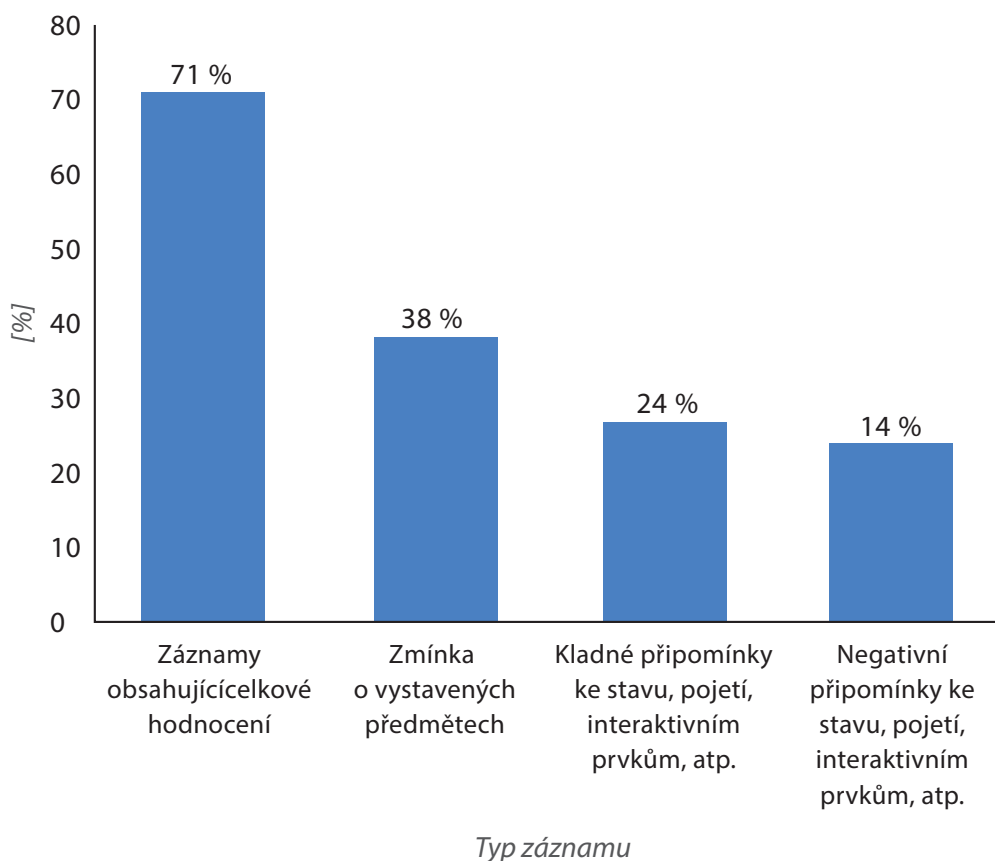
Většina (81 %) zkoumaných více specifických poznámek se věnuje navštívené výstavě, zbývající příписy jsou směřovány k muzeu, těch je oproti rozboru knihy č. 1 daleko více.⁵⁷ Značně také vzrostl podíl záznamů, ve kterých pisatel vyjádřil svůj názor na výstavní projekt i instituci.⁵⁸ Tento fakt odpovídá reálné skutečnosti, že dané příписy jsou, co se týče počtu slov, rozsáhlejší a logicky tedy obsahují více informací o myšlenkách a názorech svého autora. Zároveň se zdá, že často, pokud se návštěvník rozhodne vytvořit delší hodnotící záznam, se v něm zaměří na všechny aspekty, které jej zaujaly či popudily. Stejnou měrou tomu napovídá i nárůst poznámek, v nichž jejich autor posuzuje výstavu či muzeum z více pohledů

– u záznamů, jež se zaměřují na výstavní projekt, více než každý druhý z analyzovaných zmiňuje dva, či tři různé aspekty, které v rámci rozboru byly sledovány;⁵⁹ u poznámek sledujících muzeum se takto vyznačuje zhruba každá třetí.⁶⁰

Většina hodnotících záznamů vyjadřujících se k výstavě obsahuje nějaké její obecné celkové hodnocení,⁶¹ na které následně navazuje další text, např. „Bylo to tady pěkné, poučné... Galerijní a muzejní atmosféra. Výstava Smrt odkrývá tabu. Mělo by se o ní mluvit více, nebát se;“⁶² „Pěkný, ale ten nepříjemný dámský personál!!!“⁶³ „Very beautiful exhibition. Curation could have been better. All in all very nice.“⁶⁴ Vyjádření splňující toto kritérium se objevuje v necelých tři čtvrtě záznamech, které se zaměřují na daný výstavní projekt.

Téměř 40 % návštěvnických přípisů různými způsoby zmiňuje vystavené

předměty, při jejich čtení si již z pozice kurátora či autora výstavy můžeme vytvářet přehled, které exponáty a případně z jakého důvodu diváky zaujaly. Stejně se můžeme zamyslet i nad těmi, které pisatelé nezmiňují, a klást si otázku, proč tomu tak je, a do budoucna je možná zkusit více akcentovat. Samozřejmě do těchto vyjádření se promítají i osobní preference, jež se nemusí vůbec odvíjet od toho, jak je daný předmět ve výstavě prezentován – pokud se někomu např. líbí vlci, patrně si jich všimne i ve výstavě a zaujmou jej. Poznámky ve věci exponátů ve zkoumaném materiálu byly poměrně strohé a zodpovědět otázku, nakolik je zmínka o určitém předmětu ovlivněna opravdu výstavou, je často složité.⁶⁵ O to více potěší autora výstavy, doplní-li divák svou poznámku i několika slovy, proč jej zrovna daná věc oslovila: „When I came here today. I didn't realize I would see Franz

graf Záznamy týkající se hodnocení výstavy – rozbor návštěvnických knih

knihy nám umožnil vytvořit si představu o charakteru záznamů a jejich obsahu i v rámci dalších knih.

56 Pouze 15 % z těchto záznamů bylo doplněno nějakým obrázkem, případně smajlíkem. V rámci rozboru knihy č. 1 bylo malůvkou doplněno 23 % všech záznamů, přičemž velká část z nich neobsahovala žádné vyjádření hodnotícího charakteru.

57 Míněno poměrně vůči zkoumanému celku.

58 Konkrétně viz graf Rozložení předmětu hodnocení v zápisech – rozbor návštěvnických knih.

59 Celkem u těchto záznamů byly sledovány 4 „oblasti“, v jakých může návštěvník výstavu hodnotit: celkové obecné hodnocení; zmínka o vystavených sbírkových předmětech; konkrétní kladné vyjádření k dalším záležitostem vyjma předmětů (př. pojetí, interaktivní, instalace); negativní připomínky nebo návrhy ke zlepšení.

60 Celkem u těchto záznamů bylo sledováno 6 „oblastí“, v jakých může návštěvník muzeum hodnotit: pozitivní připomínka k muzeu celkově a k jeho fungování; negativní připomínka k muzeu celkově a k jeho fungování; zmínka o personálu; zmínka o vstupném; zmínka o jiné výstavě; jiné záležitosti související s muzeem.

61 K podrobnému zastoupení jednotlivých „oblastí“ v hodnocení výstavy viz graf Záznamy týkající se hodnocení výstavy – rozbor návštěvnických knih.

62 Záznam z Knihy č. 4.

63 Ibidem.

64 Záznam z knihy č. 5.

65 Pro ilustraci takovýchto vyjádření např.: „Moc se mi líbila kostra dinosaura“, „moc se mi líbily kroje a uniformy“ (kniha č. 5); „so cool, looked like realistic animals“ (kniha č. 6); „Nejvíce se mi líbily zkameněliny“ (kniha č. 10).

Ferdinand's medals from when he was killed. Truly an interesting yet thought-provoking exhibit;“⁶⁶ „What an experience seeing the original manuscript of Dvorak Symphony No. 9 „From the New World!“ Couldn't believe that I performed this piece with the University of Kentucky Symphony Orchestra at Carnegie Hall on May 29th 2019 and with Prague Summer Night Music Festival at Dvorak Hall on July 5th, 2019 and now, I see the original part written by Dvorak! The feeling in my heart is way beyond description. Thank you for exhibiting it here! It made my trip to Prague worth it.“⁶⁷

Z předchozího záznamu můžeme mimo zmíněné motivace ocenění vyčíst i fakt, že návštěvníci neopomínají, pokud hovoří v knize o sbírkových předmětech, ocenit skutečnost, že se jedná o autentické, originální exponáty. K ilustraci tohoto tvrzení bych si dovolila uvést ještě jeden příklad: „Velmi oceňujeme velrybu. A z téhle výstavy bychom měli větší zážitek, kdybychom se na artefakty nemuseli koukat přes mříže – nejvíc se nám líbily originální české památky, jako jsou náušnice Boženy Němcové nebo dirigentská hůlka B. Smetany. Uchvátila nás tajemná bedna. Nevěřím, že nevíte, co v ní je.“⁶⁸ Pozornosti muzejních pracovníků by při pravidelném pročítání neměly uniknout záznamy upozorňující na případný problém, kterým je vystavený předmět případně zatížen. V knize z výstavy 2 x 100, nalezneme např. záznam zmiňující špatné rozložení vystavené kostry.⁶⁹ Samozřejmě návštěvník se může plést, ale profesionalita čtoucího muzejníka by měla být na takové úrovni, že způsob instalace předmětu ověří, případně zajistí jeho kontrolu kompetentním kolegou.

Kromě celkového hodnocení a sbírkových předmětů se návštěvníci ve svých poznámkách věnují dalším náležitostem výstavy. Asi nejvíce zmiňované z těchto dalších „prvků“ jsou různé interaktivitu.⁷⁰ Diváci oceňují možnost získat tzv. hands-on experience a zažít trochu zábavy. Domnívám se, že v tomto případě již zmínky o těchto instalovaných prvcích,

i bez dalšího dovysvětlení, mají v rámci zpětné vazby svůj velký význam. Autor výstavy či potažmo její architekt se může do budoucna inspirovat, co konkrétně návštěvníky zaujalo, a při jiné výstavě podobnou aktivitu užít znovu, ale možná v jiné variaci či ji jinak rozvinout. Na druhou stranu bohužel interaktivitu stejně jako celá výstava potřebují průběžnou údržbu. V některých případech se zdá, že udržet tyto prvky v bezchybném chodu, např. vzhledem k propojení s moderními technologiemi, je téměř nemožné, možná snad i obtížnější než provozní péče věnovaná zbytku výstavního projektu. Upozornění na případné nedostatky v tomto směru můžeme nalézt právě i v knihách, což je jistě jeden z dalších důvodů, proč by jim měla být stejně jako faktické výstavě během provozu věnována pozornost. Při zpětném čtení stojí za pozornost ty aktivity, které se jako problematické či vadné objevují v záznamech opakovaně – pro muzejní pracovníky by se mělo jednat o signál, že podobný interaktivní prvek by patrně bylo vhodné do budoucna pojmout alespoň po technické stránce věci jiným způsobem.⁷¹

Jeví se jako pravděpodobné, že pokud si pisatelé, kteří se rozhodnou vytvořit delší zápis v souvislosti s výstavou, všimnou nějakého pochybení, tak se o něm většinou neopomenou zmínit do návštěvní knihy – vedle zmíněných chybných instalací předmětů či nefunkčních prvků – mám na mysli především faktické chyby v obsahu výstavy. Domnívám se, že zvláště citlivě mohou být tyto omyly vnímány, pokud autor záznamu má k dané informaci nějaký osobní vztah (např. pochází ze země, které se problematický text týká). Takovéto záležitosti by měly být napraveny v co nejkratším termínu, jelikož nachytá-li divák autory výstavy, byť při jediném podobném přešlapu, tak má tendenci se ptát, zda se ve výstavě nenacházejí i nějaké další – takto se např. opakovaně v pamětní knize z výstavy Archa Noemova objevila poznámka o záměně lotyšských a litevských národních parků v mapě. Od určité doby se pak tyto záznamy již

66 *Kniha č. 10.*

67 *Ibidem.*

68 *Kniha č. 5.*

69 „*Krásná výstava, ale kostra bojovníka není správně anatomicky uspořádána!*“ (*Kniha č. 5.*)

70 Např. „*Libilo se mi kreslení světlem.*“ (*Kniha č. 1.*); „*Bylo to hezké, nejlepší byla 3D hra s tabletem*“ (*Kniha č. 8.*); „*Máte super hry a krásná zvířata!*“ (*Kniha č. 6.*)

71 Např. *opakované upozornění na problémy s fungováním telefonní budky v Československé/Slovensko-české výstavě (knihy č. 7 a 9).*

nevyskytovaly, což může signalizovat, že došlo k opravě chybného obrázku a vše bylo vyřešeno.

Autoři připsu se také zamýšlejí nad otázkou instalace výstavy, jejího pojetí či námětu. Čtení pamětních knih nám dává nahlédnout, jak rozdílné mohou být názory diváků na jednu a tu samou věc – to, co jedni ocení, je pro druhé špatně. Při čtení rozdílných vyjádření se nemůžeme ubránit dojmu, že pokud téma výstavy či způsob její instalace vybočuje z toho, nač je návštěvník zvyklý, tak to často budí pozornost, ať už pozitivní, či negativní. U výstavy 2 x 100 tak někteří velmi ocenili nestandardní způsob instalace předmětů a další jej naopak zatratili.⁷² Stejně tak u výstavního projektu Smrt – někteří z autorů záznamů ocenili toto nezvyklé téma a jeho pojetí a jiní vůči němu zaujali negativní postoj.⁷³ V rámci této diverzity názorů se jako nejdůležitější pro zpětnou vazbu a přenesení jejích výsledků do praxe jeví zaměřit se na zmínky, které mají opakovaně podobný charakter.

Jak již bylo zmíněno, v analyzovaných poznámkách se často objevuje hodnocení muzea a jeho fungování. Při zevrubném čtení připsu na toto téma nám možná ještě více než u výstav vyvstává nutnost pravidelného pročítání knihy. Právě zde se dozvíme o výtkách, nebo kladném přitakání s fungováním provozu muzea či jak vyhovuje návštěvníkům jeho zázemí. Případné nefunkčnosti výstavního prvku si můžeme všimnout i při kontrole výstavy, ale toho, že se personál chová nepříjemně vůči příchozím, už asi méně. U připomínek tohoto charakteru má navíc největší smysl a efekt jejich včasné řešení. Samozřejmě i všechny tyto záznamy je nutné brát s rezervou, podrobit je kritice a případně získat kontext, tak abychom případnému problému lépe porozuměli.

Hodnocení personálu se vyskytuje téměř v pětině všech poznámek zabývajících se muzeem. Vedle těch negativních,⁷⁴ zde nalezneme i pozitivní, která kustoďy a pokladní chválí v jejich ochotě pomoci.⁷⁵ Opakovaně se v rozebíraných

textech objevily poznámky týkající se jazykové vybavenosti muzejníků, kteří se dostanou s návštěvníky do kontaktu.⁷⁶ Požadavek na lepší připravenost muzea na cizojazyčné diváky se objevil i v podobě požadavků na popisky a texty i v jiných jazykových mutacích (vedle angličtiny a češtiny). Toto téma by se tedy na základě rozboru knih mohlo stát jedním, na které by se v rámci péče o návštěvníka mohlo Národní muzeum zaměřit.

Možná snadněji řešitelné než jazyková připravenost instituce jsou různé připomínky týkající se vybavení muzea. Návštěvníci tak např. zmiňují potřebu wifi,⁷⁷ teplotu vzduchu ve výstavních prostorech,⁷⁸ či že by ocenili více míst na sezení.⁷⁹

Stejně jako i u záznamů hodnotících výstavy, tak i u těch, jež se týkají muzea, můžeme nalézt inspiraci, jak lépe s návštěvníky komunikovat o muzeu a jeho aktivitách – jejich vyjádření v tom smyslu, že „očekávali něco jiného“, nám mohou napovědět, že naše strategie v tomto směru může být ještě zlepšena. Zkoumané knihy jsou v tomto směru vhodným příkladem. Vznikly v období, kdy Historická budova Národního muzea byla v rekonstrukci, popřípadě byla krátce otevřena a nebyly v ní ještě instalovány stálé expozice.⁸⁰ I přestože se muzeum toto snažilo otevřeně vysvětlovat a upozorňovat na situaci, tak v sešitech se setkáme se zápisy vyjadřujícími překvapení nad touto skutečností.⁸¹

Závěrem

Návštěvní knihy Národního muzea⁸² jsou nepopíratelně zajímavým pramenem, ze kterého můžeme získat mnohé informace, jak o těch, kdo zápis vytvořili, tak o jejich názorech. Svým vzhledem a skutečností, že jsou často doplněny různými malůvkami, napovídají, že i dnes stále plní funkci památníku – toto nepopíratelně potvrzuje zastoupení samostatných jmen v rozebíraných knihách.

Na druhou stranu shromažďují názory a dojmy diváků výstavy, a proto by jim

72 „An excellent exhibition – a wonderful way for visitor to appreciate the many treasures of the museum.“; „Dissaponting exhibit! No connection between objects – no theme being highlights! What’s the purpose of such an exhibit! I wish to be constructive and help you organise the next exhibits with a theme, themes, connections... See how museums are being organised in Vienna, Berlin. Goog luck“ (Kniha č. 10).

73 „Thank you for the exhibit on death! It is a delicate topic and you treated it in a multicultural, multi-organisms, and different ages-perspective. Many thanks.“; „Your approach at Smrt (Deadly pleasures) is very chliche and poor. That poit of view has lead to drug war that molces that thousands of people set killed every year. It was no interesting and didn’t say nothing new. Beside it should be showed to children in order to enhance prevention. It was a waste of money and time. Disappointed.“ (Kniha č. 4).

74 Např. „Pěkný, ale ten nepřijemný dámský personál !!!“ (Kniha č. 4).

75 Např. „loved the museum. Staff are so polite and helpful.“ (Kniha č. 4).

76 Např. „This museum is an absolute disaster. You can’t have an international place full of visitors and not be able to speak english. The lifts are awful and you should not direct the visitors throught the museum, you must let them wander and go where they please. I’m sure you won’t be able to understand this either, but to make things clear, this was a dissapointment and an incredible big piece of shit.“ (Kniha č. 4); „Will not be returning ever again. The animals are not real. It needs staff who speak english.“ (Kniha č. 1).

77 Např. „A navíc tu není wifi.“ (Kniha č. 4).

78 Např. „could be warmer.“ (Kniha č. 10).

79 Např. „hrozně zde chybí jakýkoliv druh sezení, který je všude jinde v Evropě běžný!“ (Kniha č. 10).

80 *Historická budova Národního muzea byla po rekonstrukci otevřena 28. 10. 2018. První části nových stálých expozic pak byly veřejnosti zpřístupněny v letech 2019 a 2020, otevírání dalších proběhne pak v dohledné době.*

81 *Např. „We planned on visiting the National History museum. But it was closed for refurb(ishment) – this was recommended. Unfortunately I don't know much more about Czech culture or Prague from this museum – so we leave dissapointed – Also front desk staff are very rude and grumpy.“ (Kniha č. 4). „Where is the mineral collection?“ (Kniha č. 1)*

82 *I přestože je článek založen na analýze návštěvnických knih Národního muzea, tak se domnívám, že je možné některé poznatky z analýzy převést i do obecné roviny ve vztahu k návštěvním knihám – např. množství a rozmanitost informací, které lze ze záznamů vyčíst. O srovnatelnosti charakteru a obsahu záznamů v návštěvnických knihách Národního muzea vůči obdobným materiálům z jiných institucí vypovídá i odborná literatura na toto téma, která se věnovala rozlišení typů záznamů – např. JAGOŠOVÁ, Lucie. Co vzkazují návštěvníci muzeu? Kvalitativní analýza návštěvní knihy. In: Zaměřeno na středověk: Zdeňkovi Měřínskému k 60. narozeninám. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 684–692; BUKÁČOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. Muzejní výstavnictví. Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2014, s. 254–255.*

měla být ze strany muzejních pracovníků věnována odpovídající pozornost. Není výjimkou, že v knize můžeme získat informace od návštěvníků o aktuálních nedostacích ve výstavě. Proto se domnívám, že je na místě, pokud v průběhu výstavy pověřený zaměstnanec muzea knihu pravidelně kontroluje a zběžně pročítá.

Z tohoto materiálu můžeme z pozice autora či kurátora získat cennou vazbu ve formě odkazů na to, jak pisatelé ocenili např. vystavené předměty; jak se jim líbilo či nelíbilo pojetí výstavy; které interaktivní prvky je bavily. Zároveň mohou připsy upozorňovat na nedostatky ve fungování zázemí muzea či jeho personálu apod.

Domnívám se, že pro neefektivnější získání komplexních poznatků, které se v určité návštěvní knize nacházejí, by bylo vhodné, aby vždy po jejím dopsání bylo zajištěno přečtení a vypsání všech relevantních poznámek – tedy těch, ve kterých diváci konkrétně hodnotí určité skutečnosti. Jedině při splnění tohoto předpokladu jsme schopni odhalit, pokud se některý názor vyskytuje opakovaně – právě těm bychom pak vedle technických a dalších nedostatků (např. chyba v textu výstavy) měli věnovat pozornost a inspirovat se jimi při přípravě budoucích výstav.

Pokud se bavíme o evaluaci výstav, tak jak prokázala analýza knih i limitů jejich vypovídací schopnosti, je nepochybně namíste za jejím účelem užít daleko vhodnější nástroje – jako je např. pozorování návštěvníků, dotazníky atp. Jak jasně vyplývá z předloženého rozboru, tak návštěvní knihy ve své podstatě tvoří spíše doplněk k hlavním a efektivnějším nástrojům k hodnocení výstav, který navíc není vhodné přeceňovat. Nicméně jsou doplňkem, který má k dispozici snad každé muzeum a není tedy nic snazšího než využít jejich plný potenciál, i když má své určité limity.

Prameny a literatura

BUKÁČOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. *Muzejní*

výstavnictví. Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2014.

BURIÁNKOVÁ, Michaela; KOMÁRKOVÁ, Anna a ŠEBEK, František. *Úvod do muzejní praxe. Učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR. Praha: AMG, 2010.*

HANOUSEK, Jan. *„A kdy se zase půjdeme podívat na velrybu?“ Expozice a výstavy Národního muzea ve druhé polovině 20. století ve světle archivních pramenů. (Diplomová práce FF UK), Praha, 2018.*

JAGOŠOVÁ, Lucie. *Co vzkazují návštěvníci muzeu? Kvalitativní analýza návštěvní knihy. In: Zaměřeno na středověk: Zdeňkovi Měřínskému k 60. narozeninám. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 684–692.*

MÍČKOVÁ, Gabriela. *„Návštěvní knihy“. Interaktivní strategie výstav současného umění. (Bakalářská práce FF MUNI), Brno, 2014.*

WOITSCHOVÁ, Klára a JŮN, Libor. *Národní muzeum jako historiografické téma. Časopis Národního muzea. Řada historická, 2015, č.1–2, s. 79–92.*

Výběr za zahraničí literatury k evaluaci muzejních výstav a muzeí

DIAMOND, Judy; LUKE, Jessica J. a UTTAL, David H. *Practical Evaluation Guide. Tools for Museum and Other Informal Educational Settings. Maryland: Rowman & Littlefield, 2009.*

JACOBSEN, John W. *Measuring Museum Impact and Performance. Theory and Practice. London: Rowman & Littlefield, 2016.*

LORD, Barry a PIACENTE, Maria (ed.). *Manual of Museum Exhibitions. Maryland: Rowman & Littlefield, 2014.*

NICOLS, Susan K. a ADAMS, Roxana. *Visitor Surveys: A User's Manual. Washington: American Association of Museums. 1999.*

SERREL, Beverly. *Judging Exhibitions. A Framework for Assessing Excellence. Walnut Creek: Left Coast Press. 2006.*

tabulka Rozbor knihy č. 1

Celkový počet záznamů v knize		767		
Zastoupení věkových skupin	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	
	Dítě	160	21 %	
	Dospělý	523	68 %	
	Ostatní – rodiny, školní výpravy	22	3 %	
	Neurčeno	62	8 %	
Skupina	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	
	Jednotlivec	303	39 %	
	Malá (páry, malé skupiny odhadem do 10 osob)	190	25 %	
	Neurčeno	217	28 %	
	Ostatní – školní výprava, větší skupiny (odhadem nad 10 osob)	13	2 %	
	Rodina (kombinace dospělý a děti)	44	6 %	
Jazyk	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	Podíl ze záznamů obsahujících text
	Záznamy obsahující text	753	98 %	
	Cizojazyčné záznamy (vyjma aj)	294		39 %
	Záznamy v aj	235		31 %
	Záznamy v češtině	197		26 %
	Záznamy obsahující více jazyků	27		4 %
Původ pisatele	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	
	Záznamy obsahující původ	190	25 %	
	Záznamy pouze s g. původem, a nikoliv s podpisem	45	6 %	

	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	
Podpis	Záznamy, které tvoří pouze podpis	100	13 %	
	Záznamy, které jsou tvořeny jen podpisem a současně g. původem (či samostatným g. původem)	37	5 %	
	Počet záznamů obsahujících podpis	494	64 %	
	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	
Záznamy „jakoby omylem“	Záznamy obsahující vyjádření „jakoby omylem“	144	19 %	
	Záznamy obsahující pouze vyjádření „jakoby omylem“	113	15 %	

	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	Podíl z hodnotících záznamů
Hodnotící záznamy	Záznamy s hodnocením	346	45 %	
	Ostatní záznamy (negativní, příp. obsahující současně pozitivní i negativní hodnocení)	53		15 %
	Pozitivní záznamy	293		85 %
	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	Podíl z hodnotících záznamů bez identifikace
Hodnotící záznamy bez identifikace (podpis či původ)	Záznamy s hodnocením bez identifikace	80	23 %	
	Počet záznamů s hodnocením bez identifikace (ostatní)	23		29 %
	Počet záznamů s hodnocením bez identifikace (pozitivní)	57		71 %

	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	Podíl ze záznamů obsahujících poděkování
Poděkování	Záznamy obsahující poděkování	56	7 %	
	Záznamy obsahující poděkování a hodnocení	36		64 %

Ocenění zisku poznatků	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	
	Záznamy obsahující ocenění informací	20	6 %	
Hodnocení výstavy	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu hodnotících záznamů	Podíl ze záznamů hodnotících výstavu
	Záznamy obsahující hodnocení výstavy	305	88 %	
	Záznamy obsahující celkové hodnocení výstavy	269		88 %
	Záznamy obsahující pouze celkové hodnocení	225		74 %
	Zmínka o vystavených předmětech	44		14 %
	Záznamy obsahující kladné připomínky ke stavu, pojetí, interaktivním prvkům atp.	22		7 %
	Záznamy obsahující negativní připomínky ke stavu, pojetí, interaktivním prvkům atp.	19		6 %

	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu hodnotících záznamů	Podíl ze záznamů hodnotících muzeum
Hodnocení muzea	Záznamy obsahující hodnocení muzea	66	19 %	
	Záznamy obsahující jen celkové hodnocení muzea	28		42 %
	Záznamy obsahující zmínku o personálu	5		8 %
	Záznamy věnující se dalším tématům v souvislosti s hodnocením muzea (např. vstupné, rekonstrukce, toalety, wifi atp.)	38		58 %
	Kategorie	Počet	Podíl z celkového počtu záznamů	Podíl ze záznamů obsahujících kresby
Kresby, malůvky	Záznamy obsahující kresby	177	23 %	
	Záznamy obsahující kresby a zároveň hodnotící	54		31 %
	Záznamy obsahující kresby a nehodnotící	123		69 %